

“ԹՈՂ ՏՈՒԻՔ ՄԱՆՐ ՏՂՈՅԸ ՈՐ ԻՆՏԻ ԳԱՆ.” ՂՈՒԿ. ԺԸ. 16.

ՀԱՏՈՐ ԻԷ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1, 1898

ԹԻԻ 2

ՋՐՇՈՒՆԻ ԳԻՒՂ ՄԸ

Ջրշունները (գունտուղ) խիստ շատ են Գանատայի մէջ: Երկչոտ կենդանիներ են և շատ դժուար է անոնց մօտենալ զանոնք իրենց աշխատած ժամանակ դիտելու համար: Շատ գործունեաց են և կ'աշխատին շատ կարգաւոր կերպով: Ջրշունին ծանրութիւնը միջին հաշուով տասներկու քաշ է, մարմնոյն երկայնութիւնը մէկ և մէկ երրորդ կանգուն: Մեծ և տափակ պոչ մը ունի, գրեթէ ինն մատ: Նաչափ երկար: Գոյնն է մութ գորշ:

Ջրշուններուն մուշտակին թելերը երկայն են և մարմնոյն տակի մասին վրայ շատ խիտ, այնպէս որ խիտ պաղ ջուրի մէջ կրնան ապրիլ: Գետերուն մէջ թումբեր և լիճերուն մէջ տուներ կը շինեն փայտի կտորներով: Տուներուն դուռերը ջուրին երեսէն ճիշտ կանգուն մը վար են: Ծառերու կ'եղենք կ'ուտեն, նաեւ կակուղ փայտ: Երբեմն հարիւր կանգուն երկայնութեամբ ջրանցքներ կը փորեն դէպի ցամաք: Ջրշունի ձագերը քանի մը հատը մէկէն կը ծնին շան ձագերու նման: Երբեմն ջրշուն մը կը ծուլնայ

և չգործեր, այն ատեն միւսները դիւղէն դուրս կը վառտեն զանի որ մինակը կ'երթայ ծակ մը կը փորէ գետեղերը և առանձին կ'ապրի անձնասէր բայց ապերձանիկ կեանքով:

ՖԻՏԵԼԻՆ ՍԽԱԼԸ

“Խեղճ շունը շատ յոգնեցաւ,” ըսաւ Մարիամ մինչ սայլը բակը կը մտնէր և քիտէլ ճամբուն փոշիովը ծածկուած խոտին վրայ ինկաւ շնչաւ պառ: “Երթալու ճամբան չէր որ յոգ-

Շատ մարդիկ կարծես կը մոռնան թէ նկարագիրը կը շարգանայ և թէ պատրաստ չինուած բան մը չէ որպէս ղի տղաքներ և աղջիկներ հագնին, բայց օրէ օր, քիչ մը հոս քիչ մը հոն կը մեծնայ, զօրաւոր կ'ըլլայ մինչև որ աղէկ կամ գէշ զորահ մը կը դառնայ: Նայեցէք տիպար գործի տէր մարդուն — ճշդապահ, վստահելի, խղճահար, պաղարիւն և զգոյշ, բայց նաև խոհեմ և գործունեայ: Ե՛րբ զարգացան այս բոլոր զմայելի յատկութիւնները կը կարծէք ՝ Իր տղայութեան ատենը: Երբ կը տեսնեմ թէ տասը տարու տղայ մը ի՛նչպէս կամ ե՛րբ կ'ելլէ առաւօտուն, ի՛նչպէս կ'աշխատի, կ'ուստի և կ'ուսմի, կոնսակ

«ինծի նայե՛, եթէ ես չըլլայի՛, այդ ստակը պիտի չլինայի՛ր շահիլ, ե՛ս ի մացուցի անոր թէ հոս բիւրեղ կայ. կը տեսնէ՛ք թէ իմ միջոցաւ այս ստակը առի՛ք: Նաեւ Պրն. Գ. բիւրեղ կը հանէ ծախելու համար, մինչ ես իմ անձնականիս համար կը ժողովեմ և ոչ թէ ծախելու համար, և չեմ կրնար անոնց համար ստակ տալ:» Այն ատեն մարդը ուղած գինին կէսը իջաւ, և երբ իմացաւ որ հայրս իրեն հին բարեկամն էր և թէ ըրածս իրեն ֆլաս մը չունէր, բարկութիւնը բոլորովին դնաց: Անոր բարկացած ժամանակը մեղմ կերպով պատասխանած էի.

«Եթէ կակուղ մետաղի մը զարնէք կարծր քարով, քարը մետաղին վրայ փոսեր կ'ընէ և կը ֆլասսէ անոր, բայց եթէ բարկութեամբ լի խօսքերու և դէմքի մը մեղմ և հանդարտ խօսքերով, ժպիտով և հանդարտ և սիրալիր նայուածքով պատասխանէք, այն ատեն կատաղի խօսքերը և բարկացող դէմքը կը մեղմանան, փորձեցէք և պիտի տեսնէք: Դպրոցը, տունը, փողոցը կամ շուկան եթէ մէկը ձեզի խիստ կերպով խօսի, մեղմ և հանդարտ ձայնով պատասխանեցէք: Եթէ դուք ալ քիչ թէ շատ յանցանք ունիք, խոստովանեցէք և ներում խնդրեցէք: Շատ դժուար է կռիւ ընել մէկուն հետ որ միշտ մեղմ խօսքերով և սիրուն ժպիտով մը կը խօսի: «Ոհ, ան աւելի յանցաւոր է», կ'ըսէք: Շատ աղէկ, եթէ դուք քիչ մը յանցանք միայն ունիք, աւելի դիւրաւ կրնաք խոստովանիլ: Դժուարը այն է որ մեր լեզուները յաճախ փախչող ձիերու կը նմանին, սանձով և երասանակով կապուած չեն: Երբ լեզուն, այս փախստականը, բռնուած և հանդարտած տեսնէք, հաւանական է որ պատճառը դաստառին կամ մօրը կամ բարեկամի մը մեղմ պատասխանն է:

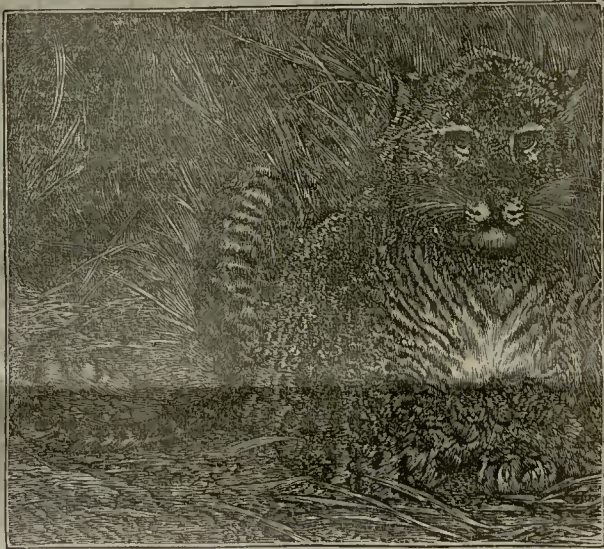
Մեր սիրտերը ֆրիստոսի սիրովն ա՛յնչափ տաք պահենք, որ միշտ պատրաստ ըլլանք ըսել սա քաղցր և սիրուն խօսքը. «Մեղմ պատասխանը սրտմոռութիւնը կ'իջեցնէ, բայց խիստ խօսքը բարկութիւնը կը գրգռէ:»

— 3333 —

ԱԶԴՈՒ ԴԱՍ ՄԸ

Երևելի երաժիշտի մը ձեռագիրը շատ դժուար կարդացուելով՝ իր բարեկամները կը կարծէին թէ ատոր համար կը հպարտանայ: Երբեմն դիւ-

րաւ կարդացուող նամակներ կը գրէր, բայց ընդհանրապէս անոր թղթաւ կիցները իր մէկ նամակը կարդալու համար համբերութեամբ երկայնատեն աշխատելէ ետքը դարձեալ չեն կրնար պէտք եղածին պէս աղէկ հասկնալ իմաստը: Այս տարօրինակ գրողին մէկ հին բարեկամը, որ իրեն պէս երաժիշտ է, վերջապէս վարպետութիւն մը բանեցուց: Օր մը երբ դարձեալ շատ կնճռոտ նամակ մը ընդունեց իր այդ բարեկամէն, և ղայն կարդալու համար հինգ րոպէ աշխատեցաւ և չյաջողեցաւ, հետեւեալ տոմսակը զրկեց ծառայի մը ձեռքով, «Սիրելի Բ.— Շատ ուրախութեամբ կ'ընդունիմ ձեր հրաւերը, ձեզի հետ ճաշելու վաղը ժամը Յին: Յարգանքներս մատուցէք ձեր կնոջ: Զերդ. Ա.»

ԻՆՁ

կէս ժամ չանցած բարեկամը երևցաւ դրան տակ շնչասպառ. «Միտալ հասկցողութիւն մը կայ,» ըսաւ յուզուած, «ձեզի տոմսակ մը զրկեցի իմանալու թէ արդեօք Պրաունի նուագահանդէսին մէջ եռաձայնի դաշնակի մասը կրնայի՞ք զարնել, և ահա դուք ճաշի հրաւիրագրի մը պատասխանը զրկեք էք ինծի, շատ կը ջախիմ, ես ձեզ ճաշի չհրաւիրեցի:» Պատասխանեց միւսը քաղցրութեամբ. «Բնաւ չկարծեցի թէ զիս ճաշի հրաւիրած էիք, բայց ձեր տոմսակին մէկ բառը չկրցայ կարդալ: Այսուհետեւ ո՛ր ժամանակ որ այսպէս ձեր գիրը չկրնամ կարդալ, պիտի համարիմ թէ զիս կերակուրի կը հրաւիրէք:»

Հիմա այս տարօրինակ մարդը իր թղթակիցներէն գոնէ մէկուն յստակ գիրերով նամակ կը գրէ:

— 3333 —

ԱՄԵՆԱԼԱԻ ՇՊԱՐՆԵՐԸ

Սիրելի ծեր քրիստոնեայ կին մը, երբ իրեն հարցուեցաւ թէ ի՞նչ չպար կը գործածէր որ երեսին այնչափ գեղեցիկ գոյն կուտար, քաղցրութեամբ պատասխանեց. «Շըրթունքներու համար կը գործածեմ ճշմարտութիւն, ձայնիս համար՝ աղօթք, աչքերուս համար՝ դուրս, ձեռքերուս համար՝ բարեգործութիւն, ձևիս համար շիտակութիւն և սրտիս համար՝ սէր:»

ԵՐԱՆՏԱԳԻՏ ԿԱՊԻԿ ՄԸ

Պատմութիւն մըն ալ, և այն՝ շատ նշանաւոր պատմութիւն մը և շատ արժանաւահատ աղբիւրէ լուծած, պէտք է աւելցնել այն շատերուն վրայ որոնք կը պատմեն կենդանեաց երախտագիտութիւնը վիրաբուժական

գործողութիւններու համար որ զիրենք ցաւցուցած են բայց նոյն ժամանակը փրկած են հաւանական մահուանէ: Ի փարիզ, Կենդանաբանական պարտէզին հաւաքածոյին մէջ, էգ կապիկ մը կայ Տիանա անունով որ երկար ժամանակէ հետէ սիրելի եղած է թէ՛ պահապաններուն թէ՛ հանրութեան: Շատ ատեն չընել, օր մը պահապաններուն պետը Պիժառ տեսաւ որ Տիանա վանդակին մէկ անկիւնը քաջուած իր բազուկներէն մէկը ամուր մը բռնել է և կուլայ շատ արցունք թափելով: Վանդակին մէջ օրուած և ցատկըտած միջոցին ինկեր և կոտրեր էր բազուկը երկու տեղերէ:

Կոտրուածը այնպէս դէշ և ըստ երևութիւն անբուժելի էր որ պարտէզին վերատեսուչը խորհեցաւ թէ ամենէն աղէկը խեղճ կենդանին սպաննելն էր որպէս զի վերջ գտնէին անոր չարչարանքները: Բայց Պիժառի թախանձանաց վրայ հաւանեցաւ բժիշկ կանչել, ոչ թէ անասնաբոյժ մը այլ՝ մարդկային էակի բժիշկ մը: Այս բժիշկը, Տոքթոր Թոլմէ, կոտրուած բազուկը գաճով պատեց: Այս գործողութեան միջոցին Տիանա շատ հանդարտ կեցաւ:

Այնուհետեւ կապիկը ընդարձակ տեղ մը դրուեցաւ առանձին, կատու մըն ալ տրուեցաւ իրեն ընկեր: Տիանա, որուն բազուկը թեւակալով կախուած էր ուսէն, համբերութեամբ սպասեց իր ապաքինման, և ամենուն հետ սիրով կը վարուէր իր ընդհանուր սովորութեան պէս: Բայց դժ-

բազմաբար կոտորուած ոսկորները իրար չփական, հաւանօրէն կապիկին գիրքին անբնական և աննպաստ պայմաններուն պատճառաւ։ Կապիկին բազուկը ա՛յնպիսի վիճակի մը հասած տեսնուեցաւ որ բժիշկը ստիպուեցաւ յայտարարել թէ չէր կրնար կապիկին բազուկը փրկել, և ըսաւ թէ պէտք է անոր չարչարանքը դադարեցնել։

«Բայց ինչո՞ւ անոր բազուկը չկրնայ կտրուիլ», հարցուց Պիժառ։ «Անկարելի է անդգայտցնել զանիկա», ըսաւ բժիշկը, Տոքթոր Թոմէ։ «Ես կը բռնեմ զայն, և դուք կատարեցէք գործողութիւնը առանց անդգայտցուցիչ գործածելու»։ «Շատ աղէկ», ըսաւ բժիշկը, «թէպէտ յոյս չունիմ, բայց փորձենք»։

Պիժառ բռնեց իր սիրական կենդանին փայտայելով բայց ամուր մը։ Կապիկը կը թուէր թէ գիտցաւ որ գոյնաւոր բան մը պիտի կատարուէր, սակայն իրեն օգտին համար։ Բազուկը կտրուեցաւ։ Տիանա շատ արցունք թափեց բայց լացի ձայն չհանեց երբեք։ Ոչ ալ երբեք անհանդարտ կեցաւ։ Իրաւ, իր ակռաններուն մէջ առաւ Պիժառի վերարկուն թեւերը բայց չդպաւ անոր մարմին։ Կը թուէր թէ այս բանն ըրաւ բան մը բռնելու համար մանաւանդ, և ոչ թէ ընդդիմանալու համար։ Մարդկային էակներ որ ցաւ քաշելու հարկին մէջ կը գտնուին, պէտք կը զգան այսպիսի ֆիզիքական օգնութեան մը դիմելու։

Մոակալի վէրը փաթթուեցաւ, և Տիանա նորէն իր բարեկամ կատունին քով զրկուեցաւ։ Կապիկը հիմա շատ հանգիստ և երջանիկ կ'երևնար։ Բայց պատմութեան ամենէն չահեկան մասը դեռ կը մնայ պատմել։ Տոքթոր Թոմէ երկար ժամանակ ամէն օր կուգար Տիանան տեսնելու, և սա փոխանակ ատելութիւն ցուցնելու Տոքթորին դէմ, անոր հետ այնպէս մը կը վարուէր որ իբր թէ անկարող էր իր երախտագիտութիւնն յայտնել։ Անոր մօտենալուն կը սպասէր, և երբ բժիշկը գար, ինքզինք անոր բազուկներուն մէջ կը նետէր, և ցորչափ պարտէղին մէջ մնար բժիշկը, կը շարունակէր իր սիրոյն արտայայտութիւնը։

Բազուկը բուժուեցաւ, և Տիանա նորէն վանդակը դուրեցաւ միւս կապիկներուն մէջ։ Հանրութիւնը յաւելուածական հրապոյր մը կը տեսնէր կապիկի մը վրայ որ կը խաղար կը

ցատկէր միւսներուն հետ, միայն թէ մէկ բազուկ ունէր։

Տիանա կը թուէր թէ բոլորովին իր նախկին ապրելու եղանակը ձեռք առաւ, բայց այն վայրկեանին որ Տոքթոր Թոմէ պարտէզ կը մտնէր, բոլոր իր խաղերը կը թողուր և վանդակին մէկ կողմը կը ցատկէր և կ'երկնցնէր իր մնացած ձեռքը ձողերուն մէջէն որպէս զի բժիշկը սիրով սեղմէր զայն։

ՆԱԽԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆԸ

Քիչ բաներ կան աւելի գեղեցիկ քան նաւ մը երբ ջուրին վրայ կը քալէ կենդանի մը պէս, որ ալիքներուն վրայ կը բարձրանայ և հովերը կը քշեն զայն դէպ իսահմանուած նաւահանգիստը։ Բայց քիչ տեսարաններ կան աւելի ցաւալի քան նաւ մը որ կը ծեծուի փոթորիկներէ, կամ խորտուբորտ ժայռերու վրայ իյնալով կը խորտակի և ջուրին տակ կ'երթայ կը կորսուի։ Քիչ նաւեր նաւահանգիստին մէջ ապահով կեցած ժամանակ օրէ օր կը քայքայուին։ Անոնցմէ շատեր իրենց գերեզմանը Ովկիանոսին յատակը կը գտնեն, իրենց հետ տանելով քաջ և աշնուասիրտ մարդիկ որ կը կորսուին այն նաւին հետ ուր նստան ճամբորդութիւն ընելու։

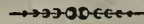
Նաւաբեկութիւններէ զատ ուրիշ խորտակումներ կան։ Խորտակուած յոյսեր, խորտակուած սրտեր, խորտակուած կեանքեր, խորտակուած տուններ կան։ Կան այրեր, կիներ և տղաքներ որ խորտակուած են։ Կան այնպիսիներ որ ժամանակաւ մաքուր, զօրաւոր և գեղեցիկ էին և փայլուն ապագայ կը խոստանային, բայց դաջին ջուրին տակ մթութեան մէջ և այլևս չգործնան այս աշխարհէ։ Երբ ծովը իր մեռելները տայ, ի՞նչ մեծ բազմութիւն մը պիտի ելլէ այն մութ, լռին ջուրերէն, և խորտակուած հոգիներու ի՞նչ մեծ բազմութիւն մը պիտի երևի երբ Աստուծոյ փողը հնչուի և մարդիկ դատաստանի կանչուին։ Նաւեր կան որ կը խորտակուին ցամաքէն շատ չհեռացած, նաւեր կան որ կը խորտակուին երբ գրեթէ նաւահանգիստն են։ Նոյնպէս ալ կեանքեր կան որ կը խորտակուին շատ կանուխէն, կը կորսուին հոգիներ որ կրնան ին վերուիլ յաւիտենական փառաց համար։ Հարկ չէ որ կեանքեր խորտակուին։ Եթէ հսկենք և աղօթենք, եթէ Աստուծոյ խօսքը մեր խրատուն ընենք, եթէ հետեւինք Տէրոջը Անոր պատուէրները պահելով, եթէ

Փրկիչն է մեր նաւադիղը և առաջնորդը, այն ատեն վտանգներէն պիտի ազատուինք և խաղաղութեամբ պիտի հասնինք նաւահանգիստը։ Բայց եթէ հպարտ, բարձրամիտ ենք և մեր անձին վրայ համարում ունինք, եթէ չենք ուղեր սորվիլ Աստուծոյ խնայողութիւնը, քաջ գիտնալու ենք թէ նեղութեան օրը պիտի հասնի։ Երբ անդունդին վրայ փոթորիկ կայ և մրրիկը կը սաստկանայ մեր բոլորտիքը, պիտի տեսնենք թէ ի՞նչ ցաւալի բան է կենաց Ովկիանոսին վրայէն անցնիլ փորձել առանց ծովային աշխարհացոյցի, առանց նաւադիղի, առանց առաջնորդի, առանց Փրկչի մը։

ԶԵՉԻՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ԲԱՆԵՐ

Վազրեբը երբեմն սա կերպով կը բռնուին։ Տեղ մը խայծ (եէմ) կը դուրի, այսինքն ոստղով (էօքսէ) թաթխուած տերեւներ հոս հոն կը դուրսին։ Վազրեբը ասոնցմէ մէկուն վրայ կ'իսէ իր ճանկին կը փակչի այն։ Որովհետեւ ինք մեծ կատու մըն է, կը ջանայ լցելով մէկդի ընել տերեւը, բայց անիկա աչքերուն կը փակչի և կը գոցէ զանոնք։ Ուրիշ տերեւի մը վրայ կը կ'իսէ և իր չըրթութիւնները իրարու կը փակչին, և այսպէս կը շարունակուի մինչև որ բարկութեամբ ասդին անդին թապալակէք ետքը յոգնած գետինը կ'իյնայ և վերջապէս կը սպաննուի։ Շատեր որ մարմնով զօրաւոր կը սեպուին, պզտիկ պատճառներէ կը մեռնին։ Միւրոյ մը կը վարակէ հսկայ մը մեռցնող հիւանդութեամբ և անոր կեանքը կը փճացնէ։ Շատ փոքր և չնչին փորձութիւն մը կը կործանէ հոգին, կը կուրացնէ աչքերը։ Փոքր մեղք մը ուրիշ մեղքի մը կ'առաջնորդէ և ասոր վերջը կործանում կ'ըլլայ։ Մեծ փորձութիւններուն մէջ վտանգ կը տեսնենք, բայց շատ անգամ փոքրերը աւելի վտանգաւոր են։ Որիորդի մը գերեզմանին վրայ գրուած էր. «Շատ բարակ կօշիկներէ մեռաւ»։ Պատճառը փոքր կ'երևէր, բայց մահ յառաջ բերաւ։

ՍԽԱԼԻ ՈՒՆԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Յուշուարի Հանելուկին փորձեցաւ խաղաղութեամբ դիմելու դուրսէ։ Պատճառները դժուար համար կը լաւէ կէտերուն ցրտեղանքով։ Երբ կարգերուն մէջտեղը դնել։

Ամերիկայի Միաինոսարայի Բնագիտական կողմէն Արտօնատէր Ե. Բ. ՄԻՆԷ

Տնօրէն—Խմբագիր Ե. Բ. ՄԻՆԷ
Ֆինանսները Երզուրու, Ամերիկայի Խան

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ԵԱԿՈՐ ՊՅՈՒՅՆՆԵՐ